

Η μάχη της Περεγκόνοβκα

Πρόλογος

Τον Ιούνιο του 1919 δυνάμεις του Εθελοντικού Στρατού του Λευκού στρατηγού Ντένικιν, εφορμώντας από την περιοχή του Δον και του Καυκάσου (ΝΑ Ουκρανία), ξεκίνησαν γενικευμένη επίθεση στην περιοχή με επίκεντρο το Γκιουλάι-Πόλε, στα κατ'εξοχήν εδάφη δηλαδή των Μαχνοβιτών. Απώτερος στόχος των Λευκών ήταν να καθαρίσουν τις ακτές της Ουκρανίας και ολόκληρη την περιοχή του Νότου από τις επαναστατικές δυνάμεις, έτσι ώστε, αφενός να δέχονται ανεφοδιασμό από θάλασσης από τη διεθνή αντεπανάσταση, αφετέρου να μεταφέρουν στρατεύματα από το Νότο προς το βόρειο μέτωπο και εφορμώντας από την Ουκρανία να επιτεθούν στη Μόσχα καταπνίγοντας την Επανάσταση.

Στα μέσα Ιουνίου ο Λευκός πολέμαρχος Αντρέι Σκούρο καταλαμβάνει το Γκιουλάι-Πόλε κι επιδίδεται σε λεηλασίες, φόνους και βιασμούς. Οι Μαχνοβίτες ωστόσο έχουν επιλέξει την υποχώρηση έτσι ώστε να κερδίσουν χρόνο. Από την αρχή της στρατηγικής του υποχώρησης, ο Μαχνό υποστήριζε πως όσο βορειότερα αντιμετώπιζε το στρατό του Ντένικιν, τόσο καταστροφικότερη θα ήταν η ήττα του. Η υποχώρηση κράτησε περίπου 4 μήνες και ο Επαναστατικός-Εξεγερτικός Στρατός κάλυψε απόσταση άνω των 400 μιλίων, σε ιδιαίτερα δυσμενείς συνθήκες καύσωνα - σκόνης και με διαρκείς μάχες.

Οι προμήθειες που περίμενε από τους Κόκκινους βάση συμφωνίας, δεν έφτασαν ποτέ. Συχνά η μόνη πηγή ανεφοδιασμού των Μαχνοβιτών ήταν ο στρατός του εχθρού. Πολλές από τις πετυχημένες αντεπιθέσεις των Μαχνοβιτών κατά την υποχώρησή τους είχαν μόνο στόχο την εξασφάλιση πυρομαχικών και το κατάφεραν. Η αγριότητα των Λευκών μονάδων που καταδίωκε τους Μαχνοβίτες ανάγκαζε πολλούς κατοίκους, αμάχους και τραυματίες, να βρίσκουν καταφύγιο στις φάλαγγες της Μαχνοβτσίνα ως πρόσφυγες, αυξάνοντας ωστόσο γραμμικά τις ανάγκες τους σε τρόφιμα, φάρμακα κλπ ενώ ταυτόχρονα περιόριζαν την ευελιξία και ταχύτητά τους.

Κατά την υποχώρηση ήταν επόμενο ο Μαχνό να επιδιώκει συμμαχίες με ετερόκλητους πολέμαρχους που έλεγχαν τις περιοχές που περνούσε όπως ο αταμάνος Γκρηγκόριεφ. Η συμμαχία αυτή δεν κράτησε πάνω από ένα μήνα, καταλήγοντας στην εκτέλεση του Γκρηγκόριεφ από το Μαχνό, όταν αποκαλύφθηκε πως ο πρώτος προετοίμαζε συμμαχία με το Ντένικιν ενάντια στους Κόκκινους, τους Μαχνοβίτες και τον Εβραϊκό πληθυσμό.

Οι Μαχνοβίτες είχαν τη στήριξη του αγροτικού πληθυσμού στις περιοχές που περνούσαν. Οι Ντενικιστές έπρεπε να δίνουν μάχες για να εξασφαλίσουν την τροφοδοσία τους από τα χωριά που περνούσαν καταδιώκοντας τη Μαχνοβτσίνα, βρίσκοντας πολλές φορές καμμένη γη. Αντίστροφα, οι Ντενικιστές είχαν υπερεπάρκεια σε οπλισμό και πυρομαχικά ενώ οι Μαχνοβίτες δεν εφοδιάζονταν σχεδόν από πουθενά. Ο Μαχνό, έχοντας πλήρη επίγνωση της κατάστασης, απέφυγε με την υποχώρησή του ένα χρονοβόρο πόλεμο επιδιώκοντας τη "μητέρα των μαχών", μια καθοριστική μάχη με το στρατό του Ντένικιν τη στιγμή που θα επέλεγε ο ίδιος. Η ευκαιρία δεν άργησε να φανεί.

Καταλήγοντας στο Ουμάν, σε περιοχή ελεγχόμενη από τους Πετλιουριστές (εθνικιστές σοσιαλδημοκράτες), και έχοντας γύρω στις 8.000 τραυματίες, ο Μαχνό συνάπτει μαζί τους μια συμφωνία ουδετερότητας προκειμένου να περιθάλψει άμεσα 3.000 από τους τραυματίες στα νοσοκομεία, να σταματήσουν τις εχθροπραξίες και να ανταλλάξουν αιχμαλώτους. Δεν έτρεφε ωστόσο καμιά αυταπάτη εμπιστοσύνης στους Πετλιουριστές. Γνώριζε καλά πως οι τελευταίοι θα κατέληγαν εξίσου εύκολα σε συμφωνία με το Ντένικιν προκειμένου να καταστραφεί ολοσχερώς ο Μαχνοβίτικος στρατός.

Ο Μαχνό επομένως δεν βρέθηκε προ εκπλήξεως όταν, στις 25 Σεπτεμβρίου περικυκλώθηκε από τις κύριες δυνάμεις των Ντενικιστών που είχαν καταφθάσει από περιοχές τις οποίες δε θα μπορούσαν να διασχίσουν χωρίς την ανοχή -έστω- των Πετλιουριστών.

Σύμφωνα με το Skidra, οι Μαχνοβίτες ήταν γύρω στις 8.000 συνολικά, μαζί με τραυματίες και άμαχο πληθυσμό, διαθέτοντας ιππικό, πεζικό και τατσάνκες (άμαξες με πολυβόλα), εξοπλισμένοι με σπαθιά τουφέκια και πολυβόλα. Οι Ντενικιστές διέθεταν 6-7.000 σπαθιά και τουφέκια, πολυβόλα και 27-40 στοιχεία πυροβολικού. Ο ακριβής αριθμός των μαχητών τους δεν είναι γνωστός, σύμφωνα με όλες τις πηγές όμως υπερτερούσαν των Μαχνοβιτών.

Διοικητής των Μαχνοβικών δυνάμεων ήταν ο Φεοντόρ Στσους ενώ των Ντενικιστών οι Γιακόβ Σλάχτσεφ και Νικολάι Σιλίνγκ.

Περιγραφή της μάχης από τον Π.Αρσινόφ

Από τις 25 Σεπτεμβρίου έως τις 26 Σεπτεμβρίου, οι μονάδες των Μαχνοβιτών, οι οποίες ακολουθούσαν διαρκή πορεία υποχώρησης προς τα δυτικά, έστρεψαν ξαφνικά όλες τις δυνάμεις τους προς τα ανατολικά και κατευθύνθηκαν προς την κύρια δύναμη του Ντένικιν. Στις 25 Σεπτεμβρίου, το απόγευμα, κοντά στο χωριό Κρούτενκογιε, η πρώτη ταξιαρχία του Μαχνοβίτικου στρατού πολέμησε με μονάδες Ντενικιστών. Οι τελευταίες υποχώρησαν, προσπαθώντας να πιάσουν καλύτερες θέσεις μάχης και να δελεάσουν τον εχθρό να τους ακολουθήσει, αλλά οι Μαχνοβίτες δεν τους καταδίωξαν, γεγονός που αποπροσανατόλισε τις εκτιμήσεις των Ντενικιστών, οι οποίοι υπέθεσαν ότι οι Μαχνοβίτες συνέχισαν να κινούνται προς τα δυτικά. Στο μεταξύ, όλες οι μονάδες των Μαχνοβιτών που στρατοπέδευαν σε διάφορα χωριά, μετακινήθηκαν το βράδυ προς τα ανατολικά. Οι Ντενικιστές εγκατέστησαν τις κύριες δυνάμεις τους κοντά στο χωριό Περεγκόννοβκα ενώ το ίδιο το χωριό είχε καταληφθεί από τους Μαχνοβίτες.

Μεταξύ ώρας 3 και 4 το πρωί άρχισε να κλιμακώνεται η μάχη, φτάνοντας στο ζενίθ της έντασης στις 8 π.μ. Ένας καταιγισμός πυρών πολυβόλων κι από τις δυο πλευρές. Ο ίδιος ο Μαχνό με την έφιππη συνοδεία του, χάθηκε το σούρουπο ψάχνοντας τρόπο να προσεγγίσει τα πλευρά των στρατευμάτων του εχθρού. Κατά τη διάρκεια της μάχης που επακολούθησε οι Μαχνοβίτες δεν είχαν επαφή μαζί του. Στις 9 το πρωί, οι λιγότεροι σε αριθμό και καταπονημένοι Μαχνοβίτες άρχισαν να χάνουν έδαφος. Η μάχη είχε ήδη φτάσει στα περίχωρα του χωριού. Από κάθε πλευρά κατέφθαναν ενισχύσεις του εχθρού που άνοιγαν πυρ ενάντια στους Μαχνοβίτες. Τα μέλη του Εξεγερτικού Στρατού αλλά και όποιοι/όποια από το χωριό μπορούσε να κρατήσει τουφέκι, εξοπλίστηκαν και ρίχτηκαν στη μάχη. Αυτή ήταν η κρισιμότερη στιγμή, όπου φαινόταν ότι η μάχη και μαζί της ολόκληρος ο σκοπός των ανταρτών είχε χαθεί. Η εντολή που δόθηκε σε όλους, συμπεριλαμβανομένων των γυναικών**, ήταν να προετοιμαστούν να πολεμήσουν τον εχθρό σώμα με σώμα μέσα στους δρόμους του χωριού. Όλοι προετοιμάστηκαν για τη σημαντικότερη στιγμή της μάχης και την υπεράσπιση των ζωών τους.

Αλλά ξαφνικά ο ήχος των πολυβόλων και των πολεμικών κραυγών του εχθρού άρχισε να εξασθενεί και να απομακρύνεται. Οι υπερασπιστές του χωριού συνειδητοποίησαν ότι ο εχθρός υποχωρούσε και η μάχη διεξαγόταν σε μεγαλύτερη απόσταση. Ήταν ο Μαχνό που εμφανίστηκε εντελώς αναπάντεχα στο πεδίο της μάχης, τη στιγμή ακριβώς που οι δυνάμεις του υποχωρούσαν και ετοιμάζονταν να δώσουν τη μάχη στους δρόμους της Περεγκόννοβκα. Σκονισμένος και κατάκοπος από την ολονύχτια έρευνά του, κατάφερε να προσεγγίσει τα πλευρά του εχθρού μέσα από μια βαθιά ρεματιά. Χωρίς κραυγές μάχης αλλά με ασάβινη αποφασιστικότητα, ρίχτηκε με τη συνοδεία του (150-200 καβαλάρηδες) καταπάνω στους Ντενικιστές, σπάζοντας τις γραμμές τους.

Όλη η κούραση, όλη η απογοήτευση εξαφανίστηκε από το στρατόπεδο των Μαχνοβιτών. "Ο Μπάτκο είναι εδώ! Ο Μπάτκο πολεμά με το σπαθί στο χέρι!" ακουγόταν από παντού. Οι Μαχνοβίτες/σες ακολουθώντας τον αγαπητό τους Μπάτκο που έμοιαζε καταδικασμένος σε θάνατο, με διπλάσια ορμή πέρασαν στην αντεπίθεση. Ακολούθησε μια μάχη σώμα με σώμα απίστευτης αγριότητας, ένα "πετσόκομμα" όπως το έλεγαν οι Μαχνοβίτες.

Όσο γενναίο κι αν ήταν το Πρώτο Σύνταγμα Αξιωματικών* της Συμφερούπολης, εξαναγκάστηκε σε υποχώρηση. Αρχικά συντεταγμένη, σε αργό ρυθμό, προσπαθώντας να ανακόψει την επίθεση των Μαχνοβιτών/σων, που ωστόσο κατέληξε σε απεγνωσμένη τρεχάλα. Μπροστά στο γεγονός αυτό κι άλλα συντάγματα κατελήφθησαν από πανικό και τους ακολούθησαν. Τελικά όλες οι δυνάμεις των Ντενικιστών έτρεξαν να σωθούν διασχίζοντας τον ποταμό Σινιούκα***.

Ο Μαχνό χωρίς καθυστέρηση άρπαξε την ευκαιρία, έχοντας πλήρη επίγνωση των καταστάσεων. Έστειλε το ιππικό και το πυροβολικό του, στη μέγιστη ταχύτητα καλπασμού, να καταδιώξει τον εχθρό. Ο ίδιος, ως επικεφαλής του καλύτερου συντάγματός του, κινήθηκε από μονοπάτι προς ένα σημείο που θα του επέτρεπε να προσπεράσει και να παγιδεύσει τους φυγάδες. Η καταδίωξη συνεχίστηκε για 8 με 12 μίλια.

Την κρίσιμη στιγμή, όταν οι Ντενικιστές έφτασαν στον ποταμό, τους αιφνιδίασε το ιππικό του Μαχνό. Αρκετές εκατοντάδες από αυτούς πνίγηκαν προσπαθώντας να περάσουν το ποτάμι. Οι περισσότεροι ωστόσο κατάφεραν να περάσουν στην άλλη όχθη, αλλά εκεί τους περίμενε ο ίδιος ο Μαχνό. Το γενικό επιτελείο των Ντενικιστών, όπως και το εφεδρικό σύνταγμα που το συνόδευε αιφνιδιάστηκαν και αιχμαλωτίστηκαν. Μόνο ένας αμελητέος αριθμός πολεμιστών από τα στρατεύματα που καταδίωκαν επίμονα για μήνες το Μαχνό κατάφερε να σωθεί.

Το επίλεκτο Πρώτο Σύνταγμα Αξιωματικών της Συμφερούπολης και πολλές ακόμα μονάδες Ντενικιστών κυριολεκτικά κατακρεουργήθηκαν από τα σπαθιά των Μαχνοβιτών/σων. Η πορεία της υποχώρησής τους ήταν σπαρμένη με πτώματα για πάνω από δυο μίλια. Όσο φρικιαστικό κι αν ακούγεται, ήταν η αναμενόμενη κατάληξη της σύγκρουσης ανάμεσα στο στρατό του Ντένικιν και τους Μαχνοβίτες. Καθ'όλη τη διάρκεια του πολέμου, η μόνη επιδίωξη των Ντενικιστών ήταν η εξολόθρευση των επαναστατών. Το παραμικρό λάθος από την πλευρά των Μαχνοβιτών θα οδηγούσε στην ίδια μοίρα τον Επαναστατικό Εξεγερτικό Στρατό. Οι Μαχνοβίτισσες που υποστήριζαν το στρατό ή πολέμησαν από κοινού με τους άντρες δε θα γλύτωναν τη σφαγή. Κι οι Μαχνοβίτες το ήξεραν αυτό από πρώτο χέρι****.

Επίλογος

Η συντριπτική ήττα των Ντενικιστών στην Περεγκόνοβκα σήμανε την αρχή του τέλους της αντεπαναστάσης γενικότερα. Ο Ντένικιν απέσυρε στρατεύματα από το βόρειο μέτωπο προκειμένου να εξασφαλίσει τον ανεφοδιασμό από το Νότο. Οι Μαχνοβίτες ανασυγκροτήθηκαν, δημιούργησαν νέες μονάδες και προέλασαν ανατολικά σε τρία μέτωπα, μετατρέποντας την καταδίωξη των Λευκών σε γενικευμένη έκβαση της σύγκρουσης.

Τους μήνες Οκτώβριο-Νοέμβριο που ακολούθησαν οι Μαχνοβίτες πολιορκήσαν τη Μαριούπολη και το Μπερντιάνσκ, κόβοντας εντελώς τον ανεφοδιασμό του πυροβολικού του Ντένικιν ενώ την ίδια στιγμή εξοπλίζονταν οι ίδιοι με άφθονα πολεμοφόδια που απαλλοτριώναν. Ο Ντένικιν επικεντρώθηκε στο Νότο αλλά ήταν πλέον πολύ αργά. Αρκετές επίλεκτες μονάδες των στρατευμάτων του αυτοδιαλύθηκαν αρνούμενες να πολεμήσουν τους Μαχνοβίτες και επέστρεψαν στα εδάφη τους. Σύντομα ο στρατός του Ντένικιν εκμηδενίστηκε και τα απομεινάρια του φρόντιζαν μόνο για την αρπαγή πλούτου για λογαριασμό των ευγενών που φυγαδεύονταν όπως-όπως στην Ευρώπη.

Στο πέρασμά της η Μαχνοβτσίνα, πέρα από τη στρατιωτική μέριμνα, ξερίζωνε τους θύλακες εξουσίας των Λευκών καθαιρώντας Ντενικιστές δημάρχους και χωροφύλακες, διαλύοντας τις φεουδαρχικές δομές και εκδιώκοντας τους κουλάκους (μεσαία τάξη αγροτών) που τροφοδοτούσαν τον Εθελοντικό Στρατό του Ντένικιν.

Όπως ήταν αναμενόμενο, η αποδοχή της Μαχνοβτσίνα από τα φτωχότερα στρώματα ολόκληρης της Ουκρανίας εκτοξεύθηκε, με τις υπάρχουσες δομές αναρχικής οργάνωσης να αποδεικνύονται ανεπαρκείς για την υποδοχή των χιλιάδων νέων μελών.

Η στρατιωτική συντριβή των Ντενικιστών αποτελεί νίκη αποκλειστικά των Μαχνοβιτών. Η μάχη Ντενικιστών-Κόκκινων κοντά στο Όραλ το Δεκέμβριο του 1919 ήταν ελάχιστης σημασίας. Αν δεν είχε ξεκινήσει η καταστροφή του στρατού τους το Σεπτέμβριο του 1919 με την ήττα της Περεγκόνοβκα, οι Ντενικιστές πιθανότατα θα έμπαιναν στη Μόσχα το Δεκέμβριο και η Επανάσταση θα τερματιζόταν κάπου εκεί.

*Τα Συντάγματα Αξιωματικών φημίζονταν για την ανδρεία τους, ειδικά το Πρώτο Σύνταγμα της Συμφερούπολης και το Δεύτερο Σύνταγμα Λαμπίνσκι. Έχοντας πολεμήσει απέναντί τους, ο Μαχνό δεν έκρυβε το θαυμασμό του για το κουράγιο τους και την περιφρόνησή τους απέναντι στο θάνατο. Όπως δήλωνε ο ίδιος, το ιππικό του Ντένικιν ήταν πράγματι ένα ιππικό που τιμούσε τ'όνομά του.

**Ουσιαστικά έγινε αναδιοργάνωση του στρατού με συμμετοχή των γυναικών. Δεν ήταν η πρώτη φορά που συμμετείχαν γυναίκες σε στρατιωτικές μονάδες Αναρχικών (Οι Μαύρες Φρουρές συχνά είχαν μικτή σύνθεση), ωστόσο ο ρόλος τους στη μάχη της Περεγκόνοβκα, σύμφωνα με πολλούς αναλυτές, έκανε τη διαφορά.

***Σύμφωνα με το Βίκτορα Μπιελάς, 4.000 Ντενικιστές (η μισή περίπου δύναμη της μάχης της Περεγκόνοβκα) διέφυγαν προς τα δάση του Βορρά όπου εξοντώθηκαν από ντόπιους χωρικούς.

****Στα μέσα Ιουνίου του 1919 το Γκιουλάι-Πόλε έπεσε στα χέρια των Λευκών του Αντρέι Σκούρο. Ο στόχος του, η καταστροφή δηλαδή του Μαχνοβίτικου στρατού δεν επετεύχθη, αφού οι Μαχνοβίτες κινούνταν ήδη προς τα Βορειοδυτικά. Οι άνδρες του Σκούρο επιδόθηκαν σε λεηλασία και αγριότητες σε βάρος των αγροτών, ιδιαίτερα των γυναικών αφού η πλειοψηφία των ανδρών βρισκόταν στον Επαναστατικό-Εξεγερτικό Στρατό. Εκδικήθηκαν δολοφονώντας και βιάζοντας γυναίκες, ιδιαίτερα τις Εβραίες τις οποίες βίαζαν συστηματικά και στοχευμένα.

Πηγές: Από το βιβλίο του Π.Αρσινόφ "Ιστορία του Μαχνοβίτικου Κινήματος", εκτός κι αν αναφέρονται άλλες πηγές.

Δημοσίευση από: <https://makhnovchina.noblogs.org/?p=310>